

10 Episke tekster

10.3. Fortælleelementer og fortælletempo

Præsentation

Denne øvelse har til formål at vise, hvordan brugen af forskellige fortælleelementer påvirker fortælletempoet og dermed stilen i en episk tekst.

Dette sker ved en analyse af kortere uddrag fra tretten forskellige tekster, der alle domineres af et enkelt fortælleelement.

Opgaver

1. Giv en analyse af nedenstående tekster med særligt henblik på at afdække de vigtigste fortælleelementer i hver af teksterne.

Man opererer normalt med følgende fortælleelementer:

resume – referat – beretning – personbeskrivelse – stedsbeskrivelse – fortællerkommentar – refleksion – direkte tale/replik – indirekte tale – dækket direkte tale – tankereferat – indre monolog – bevidsthedsstrøm

2. Overvej i forbindelse med hver enkelt tekst, om der primært er tale om scenisk eller panoramisk fremstilling, og diskuter, hvilken sammenhæng der er mellem anvendelsen af de forskellige fortælleelementer og tempoet i teksten.

10 Episke tekster

Tekster

Tekst 1.

Laurids drejede rundt på hælen og kastede sig hurtigt til siden. Øksen susede forbi ham og dundrede mod bræddevæggen, hvor den blev siddende fast i træet. Karlen udstødte et brøl, men Povl Vrist var over ham som en torden.

De to mænd tumlede rundt, tæt omklamrede og med hinandens hede ånde i ansigtet. Laurids var den længste og smidigste, men Povl Vrist var af en senet og tæt styrke, og han var vild. Han prøvede at løfte Laurids og slynge ham fra sig, men karlen stemmede sin seje krop imod og stod fast. Prustende som hingste stampede de på stedet med langsomme tag og hurtige ryk med armene vredet omkring hinandens lemmer, uden at den ene kunne få magt over den anden. Blodårerne sprang frem på panden, knoerne blev hvide under taget. Laurids hvæsedde som en kat og huggede sin pande ned i Povl Vrists ansigt. I det samme blev han løftet op og kastet over i en dyng ruser.

(Hans Kirk)

Tekst 2.

Tommy kørte langtur med fisk til Italien. Der kom flere biler, større også, med sættevogn, og brødrene flyttede ud på Toften, uden for byen, ud i det nye industriområde, med nye og større garager, egne mekanikere, og Ewan stod tilbage med en stump twist i baglommen på sin kedeldragt og bare salg af benzin fra tanken.

Den evige transistor på værkstedet blev slukket. Ewan holdt op med at ryge, fra den ene dag til den anden, og skiftede til joggingtøj om aftenen. Det gled umærkeligt ned, i små doser kun med begyndende søvnløshed og en skyggeagtig fornemmelse af, at livet gled forbi ham.

De fik bygget udestue på halvdelen af terrassen. De havde kortaften onsdag som sædvanlig med Herdis og Hannibal, fredag gik de til badminton – det var noget nyt, de var begyndt på – og så fik de hund. En cocker med bløde ører og bedende øjne.

(Hans Otto Jørgensen)

Tekst 3.

Jeg husker en Morgen først paa Sommeren, jeg sad paa et Gærde i Udkanten af Skoven. Det var køligt Bygevejr, og nu kom solen frem. Det begyndte meget lidt højtideligt med, at jeg fik Øje paa et Firben, der kom ud af en Sprække. Jeg tror ikke, at det egentlig stivnede af Rædsel, da det saa mig, men det standsede i al Fald og sad en Tid og maabede, tabte lidt Væske, sjokkede saa uhyre forsigtigt af Sted, indtil det troede sig uden for min lagttagelseskres, og begyndte saa først at løbe. Der var en udpræget dansk Race i det Firben, helt forskelligt fra dem, jeg havde holdt saa meget af i Syden, der ilede og blinkede som Solskin; det mindede mig om de hvidtoppede Bondedrenge, der var standset paa en ganske lignende Maade i Rugbrødstumpen, da jeg spurgte dem om Vejen; jeg bemærkede vistnok ogsaa, at jeg selv var ude af Familien.

(Vilhelm Andersen)

10 Episke tekster

Tekst 4.

Floden laa altid paa Rejse, kom i en stor strømmende Bugtning ud af Skoven og Højlandene til den ene Side og svang i en bred mægtig Bue ind i Skovene og af Syne mod Lavlandet til den anden. Det brødes i den af Strøm og Bølger som et Tog af vilde Okser; Malstrømme og store blanke Gulve af Vand som spejlede Himlen og de uendelige skove, skred tyst omkring Næssene: Flodørnen hang over Faldene og styrtede sig som et Lod ned over Laksen, der gik som Lyn i Dybden. Om Foraaret svulmede Floden af Tøbruddet oppe i Bjergene og oversvømmede Skovene, væltede sig tyk og leret og med grøn Is, som var styrtet fra Bræerne oppe ved dens Kilder, løsrevne Træer der flød ud fra de oversvømmede Skove.

(Johannes V. Jensen)

Tekst 5.

Fru Bollinger er høj, slank og rank; meget grim og meget velsoigneret. En tre-fire uforkammede vorter har taget plads rundt om i ansigtet, den mest ondsksfulde har anbragt sig på siden af næsetippen. Et halvmåneformet stykke under øjnene er hvidblåt; og øjenlågene er tykke og røde, som om hun har grædt meget. Hendes hår er korngult og blankt og kunstigt farvet, og det sidder som om hun altid kom lige fra damefrisørinden. Hun er meget optaget af, hvad der er fint og passende og hendes hovedinteresse er damemoder, skønhedspleje, og hvordan man kommer opad i samfundet.

Fru Tilleberg er lille og svær og med en figur som en blodpølse. Hendes ansigtstræk er barnligtsøde som på en skolepige – men godt på vej til at forsvinde i fedme. Madlavning, rengøring og baller er det, der interesserer hende mest. Hun er rar og gemytlig og oplagt til at glæde sig over småting; men én usalig last har forbitret hende tilværelsen lige fra barneårene: hun bider negle.

Forholdet mellem de to damer svinger stadig mellem to yderpunkter. På den ene side: kvidrende venskab – på den anden side: spydigheder og bagtalelse.

(C. E. Soya)

Tekst 6.

Anna laa udstrakt i Bunden af Baaden, Klædet som hidtil havde tilhyllet hendes Hoved, var gledet til side, og hendes smukke blege Ansigt, med lukkede Øjne, blev svagt belyst af Lygteskinnet. Ole Skaaning sad lige over for hende paa Toften, hvilede albuerne paa Knæerne og Hovedet i Hænderne og betragtede hende ufravendt.

- "Det er en kjon pige", sagde han ved sig selv. "Munken har ret, hun ser appetitlig ud. Men hvor længe vil det vare monstro. Fagerhed er et skrøbeligt Boskab, og Munke ere vel saa lette at friste, som nogen anden Mand. Det skulle være Synd for den Pige, som kunde være en brav mands Hustru...ihvorvel jeg endnu ikke har tænkt paa at forandre mig.... Men det er jo vel ikke Skjønhed, der holder bedst Orden i Huset, og det er et sandt Ord, at de smukke Kvinder tit binde Husholdningssorgerne neden under Knæerne, at de ikke skulle gjøre Rynker i Ansigtet. .. Men smuk er hun.

(Carl Bernhard)

10 Episke tekster

Tekst 7.

- Bare det ville holde op med at regne.
- Hvorfor?
- Hvis det holdt op med at regne, kunne vi gå en tur.
- Det får vi jo ikke gjort.
- Det gør vi da nogle gange.
- Hvornår har vi sidst gået en tur?
- Forrige lørdag. Da vi skulle have været til bryllup.
- Det var ikke en rigtig tur.
- Så vidt jeg husker, gik vi rundt om søen fire gange. Det er vel en slags tur.
- Det var kun en undskyldning for ikke at være hjemme.
- Nå!
- Hvad mener du med nå!
- Hvis man går rundt om søen fire gangen en lørdag eftermiddag, så vil jeg kalde det en tur.
- Det vil jeg ikke
- Hvad vil du så kalde det?
- Et påskud. Du ville kun ud at gå, fordi du havde sagt, at vi ikke var hjemme.

(Helle Helle)

Tekst 8.

Jeg må straffe dig denne gang, og jeg må straffe dig, så du kan mærke det. Så nu tager jeg dine fugle fra dig og giver dem til en anden.

"Nå", sagde Katrine.

Han drejede sig rundt i stolen og så direkte på hende. Hendes ansigt var hvidt i skumringen, hendes ben var lange og tynde i et par lysegrå strømper. Men hun sagde bare Nå. Hun græd ikke, der kom ikke engang lidt forskrækkelse fra hende. Så vidste han at han allerede havde lidt nederlag. Han ønskede kun, at han ikke var kommet med den trusel. For han kunne alligevel ikke tage hendes fugle fra hende. Han rejste sig og gik lidt væk.

(H. C. Branner)

Tekst 9.

Iris' mor var fyrre, da hun blev gift og to og fyrre, da hun fik sin eneste Iris, og siden har hverken Iris' mor eller Iris' far eller Iris selv været borte fra hjemmet så meget som en dag. Iris' far var kordegn, han sad i sin stue og holdt bog over fødsel og ægteskab og død og blev stille og alvorlig ved det, og Iris var svagelig fra lille med astma og tendens til bronkitis. Og derfor blev hun undervist hjemme indtil sit trettende år – med særlig tilladelse fra myndighederne.

Ja, hjemmebarn var Iris, hjemmestrikket og hjemmelært, det mærkede man straks.

(H. C. Branner)

10 Episke tekster

Tekst 10.

Bare man ku' sidde ude i en af Pigernes Værelser paa den anden Side Køkkenet, og man spiste lidt ordentligt tykt smurt Smørrebrød med Laks paa og lignende og ku' drikke et Glas Rødvin til, saa stod Komtessen der lige paa en gang

Om vi ikke var blevet mæt af den Mad, der var sat ud til os?

Nej, vi er ikke, ellers spiste vi ikke!

Ja, hun vidste nok besked, for den gode jævne mad, vi fik, den bare ga' vi væk.

Og det er vist mere end som *De gør*, sagde jeg en Novemberaften for om osse alle Københavns fattige Folk, de stod paa Trapperne, saa ga' De vist ingen Ting væk, men bare, om De ka' knibe paa Smør og Sul og alting, for at der ikke ska' gaae no'et fra Dem og Deres plante af en Bro'r i Livgarden, naar at hendes Naade engang lukker hendes Øjne.(...)

Saa kom han, Sabelslugeren fra Garden, Broderen: Og jeg havde været saa grænseløs uforskammet mod hans Søster, og han antog dog nok, sa' han til den gamle, at jeg ha'de at lystre.

Jamen ikke Dem, sa' jeg for jeg er ikke fæstet til at være Drengs Dreng, og saa gik jeg paa Grevinden igen: Om hun nogen sinde hade haft noget at klage paa, som jeg hjalp hende...

(Karl Larsen)

Tekst 11.

Det nytter ikke, tænkte han, jeg er allerede igen den jeg var. En mand som lyver og praler lidt, en forfængelig mand. Lidt forsigtig og påholdende. En mand som skammer sig fordi han er for tyk og alligevel ikke kan lade være med at spise for meget. En mand med dårlig samvittighed. En mand som kan sige de ting til sig selv og gennemskue sig selv og føle stolthed ved det og samtidig vide at også det er forfængelighed.

(H. C. Branner)

Tekst 12.

"Tror du, at du kan la' andre deres Penge være... hva?" spør Svendsen og knalder en Lussing ud. Den er uventet og falder godt til paa en rund Kind.

"Ja, ja, ja!" raaber Kai og holder Hænderne afbødende for Hodet. (...)

Svendsen aabner Døren. Kai styrter fortumlet ud paa Gaden og løber...

I et glimt ser han Peters og Basses Ansigter bag en Rudes Potteplanter ...Han knytter Hænderne og græder af Angst... af Skam ...og Vrede.

De har set ham... Hvis han bare ku slaa dem allesammen,.

Bare han var stor og stærk og ku slaa og slaa dem, der slog ham. Han sku' slaa Svendsen og rykke ham i Skægget... slaa slaa, slaa, slaa siger det indeni ham, mens han med een rød og varm Kind gaar en Omvej op til Torvet... Han vil ikke Hjem, ikke nu...aah han sku' også slaa Faren og Moren...og Madam Rasmussen som render og sladrer, naar han snyder fra Søndagsskolen...aah, hvis han bare ku' banke Alverdens Mennesker...

(Knuth Becker)

10 Episke tekster

Tekst 13.

Der var ikke engang nogen fugle der sang. Vagn stillede sig op på den nederste pigtråd, der var ikke andet end fluerne og nogen bier. Man skulle tro, det hele sov herude, ligesom inde.

Vagn så ned. Han måtte ikke stå på pigtråden, han måtte aldrig noget, bare han snart skulle hjem. Han gloede tvært på den rustne hegnstråd. Som om den tog skade af det? Eller bukserne? eller skoene? Det var vel også nok hans eget tøj, men de skulle altid skælde ud.

De var dumme. Rigtig edderdumme.

De troede altid han ødelagde noget, både traktoren og alting. Bare fordi han prøvede at starte den. Men sådan var det hele tiden. Det var i hvert fald ikke hans skyld den ikke kunne køre mere, det var fordi den ikke duede, men det kunne de selvfølgelig ikke se. De troede det var ham. De troede altid det var ham.

De var vel nok blevet gale.

Vagns øjne lyste af skadefryd, sikke en masse de havde sagt – og sådan som de havde set ud – de havde vel nok været rasende.

(Cecil Bødker)